

A magabiztosság-krízis skála gyakorlati alkalmazása

Puskás László

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara, Pszichológia Doktori Iskola
laszlopuskas@gmail.com

Kivonat: Tanulmányunkban egy korábbi kutatásunk elméleti eredményeinek gyakorlati tapasztalatait kívánjuk bemutatni. 2011-ben a Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencián egy új narratív pszichológiai eljárást ismertettünk, melyben összekapcsoltuk a narratív pszichológiai tartalomelemzést és a vokális mintázatok pszichológiai „tartalomelemzését”. Feltételezésünk szerint a krízishelyzet nyelvi-fonetikai mintázata jól körülhatárolható, és ezen jegyek alapján a közlő lelkiállapotára vonatkozóan pszichológiailag értékelhető megállapítások tehetők. A nyelvi tartalmi elemek és a megszólalás fonetikai szerkezetének mintázata alapján létrehoztuk a magabiztosság-krízis indexet, melynek értékéből következtetést vonhatunk le a beszélő lelkiállapotára vonatkozóan. Vizsgálatunk nyelvi anyagát akkor Shakespeare Lear királyának első és utolsó nagymonológja alkotta, melyekben a krízishelyzet előtti és utáni állapotot vizsgáltuk. Meggyőződésünk volt, hogy a színészi játék modellálta helyzet olyan társas tapasztaláson alapul, amely alkalmas lehet arra, hogy a spontán megszólalások mintázatát követve, a való világban előforduló krízishelyzetekre vonatkozóan is értékelhető információt adjon. Jelenlegi kutatásunkban a magabiztosság-krízis indexet spontán megszólalásokon teszteltük.

1 Bevezetés

Az emberek és a csoportok a történetek révén alkotják meg saját identitásuk és pszichológiailag érvényes valóságuk számos lényeges vonását. Ezek a történetek a kompozíciós és élménymínőségek alapján vallanak az elbeszélők várható viselkedési adaptációjáról és megküzdési kapacitásáról. A tudományos narratív pszichológia az elbeszélést komplex pszichológiai tartalmak hordozójának tekinti, melynek tanulmányozása révén eredményesen tanulmányozható az emberi társas alkalmazkodás. A pszichológiai folyamatok, az elbeszélés és az identitás közötti szoros kapcsolatot hangsúlyozza. [7]

A narratológia az elbeszélések véges számú alkotóelemét (időviszonyok, nézőpontok, szereplők érzelmi viszonyai stb.) írta le, valamint ezek véges számú kombinációját. Ezek az alkotóelemek a szövegben jól beazonosíthatók, és az elbeszélés így meghatározott komponenseihez pszichológiai jelentéstartalmak társíthatók. [4, 6, 7]

A narratív pszichológiai kutatások az utóbbi évekig nem foglalkoztak az elhangzott szöveg fonetikai paramétereivel. [5] Az elmúlt néhány év kutatási eredményeinek köszönhetően került kifejlesztésre az az eljárás, amely első ízben tett kísérletet a narratív pszichológiai tartalomelemzés és a fonetikai paraméterek vizsgálatának össze-

kapcsolására. A kidolgozott eljárással lefolytatott első gyakorlati vizsgálatok közlésére 2011-ben és 2012-ben került sor. [10, 12] A tanulmány az első vizsgálatok eredményeit követő gyakorlati tapasztalatokkal, és az eljárás továbbfejlesztésének lehetőségeivel foglalkozik. Míg az első vizsgálatok még az érzelmek színész, illetve színműíró általi megfogalmazását vizsgálták, addig a mostani tanulmány már a spontán megnyilatkozásokkal foglalkozik, összehasonlítva a kapott eredményeket a korábbi vizsgálatok tapasztalataival.

2 A tudományos narratív pszichológia és a fonetikai elemzések összekapcsolásának előzményei

A szöveg nyelvi tartalmi jegyeinek és fonetikai struktúrájának párhuzamos vizsgálata, a tudományos narratív pszichológiai megközelítés kereteinek kibővítése, illetve a fonetikai vizsgálatok beépítése a kutatásokba 2004-re nyúlik vissza. Ekkor kezdtem el foglalkozni László János szakmai vezetésével és segítségével egy olyan eljárás kidolgozásán, amely lehetőséget ad a fonetikai elemzések felhasználására a tudományos narratív pszichológiában. Kezdetben egy olyan komplex számítógépes program kidolgozása volt a cél, amely mind a tudományos narratív pszichológiai tartalomelemzés, mind pedig a fonetikai vizsgálatok lefolytatására, és együttes kezelésére alkalmas. A kidolgozott koncepció első komoly bemutatására 2005-ben, az Alpok-Adria Pszichológiai Konferencián került sor Zadarban. A konferencián elhangzott előadás anyaga később egy tanulmánykötetben is megjelent. [11]

2007-ig a koncepció megvalósítása egy olyan eszköz kifejlesztésére irányult, amely a nyelvi tartalmi elemek és a fonetikai jegyek együttes és korlátlan vizsgálatára ad lehetőséget, egy könnyen kezelhető program segítségével. A cél elérésében hangsúlyosabb szerep jutott az eszköz kifejlesztésének, mint egy minden részletre kiterjedő eljárás kidolgozásának. Elsősorban a szemlélet volt a fontos, az, hogy a narratív pszichológia tartalomelemzési módszerei és az elhangzott szöveg fonetikai struktúrájának elemzése integrálható. Nagyjából erre az időre azonban már a tartalomelemzés területén a NooJ program fejlettsége [14], és a hozzá kapcsolódó modulok fejlesztése olyan szintre jutott, amely megkérdőjelezte egy önálló program megvalósításának létjogosultságát, amely ezzel a programmal már nem volt képes felvenni a versenyt; miközben a fonetikai elemzések a Praat programmal is elvégezhetők voltak [1]. Ennek az lett az eredménye, hogy 2008-tól a program kidolgozásról egyre inkább áttevődött a hangsúly egy olyan eljárás kidolgozására, amely képes integrálni a nyelvi és a fonetikai struktúrát. (Később a programfejlesztést végleg elvetettük.)

2011-ben a Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencián kerültek bemutatásra az újonnan kidolgozott eljárás első eredményei, amelyek Shakespeare Lear királyának első és utolsó monológját elemezték a színész modellálta helyzet fonetikai, és a színműíró szövegének nyelvi tartalmi jegyei alapján. [10] A magabiztosság és a krízis nyelvi jegyeit a Pennebaker és Ireland [9], valamint a László János és munkatársai [6] által kidolgozott módszer segítségével vizsgáltuk. Míg a krízis fonetikai jegyeihez részben Scherer korábbi összefoglaló tanulmánya került felhasználásra, melyben 39 korábbi tanulmány fonetikai vizsgálatait összegezte, részben pedig saját felvetésein-

ket vizsgáltuk, melyek a Scherer-féle koncepcióból is levezethetők. Létrehoztuk a magabiztosság-krízis indexet, amelyben a nyelvi és fonetikai markerek együttesen jelzik a krízis jelenlétét, illetve mértékét. Ez a tanulmány részben a konferencián bemutatásra került eredmények [10], részben pedig a 2012-ben László Jánossal és Fülöp Évával közösen írt tanulmány [12] eredményeinek továbbfejlesztésével, illetve spontán megszólalásokon történő vizsgálatával foglalkozik. A cél továbbra is annak bemutatása, hogy a fonetikai elemzéseknek létjogosultsága van a tudományos narratív pszichológiában, de ennek az ismertetett eljárás csak az egyik lehetséges módja, a fonetikai elemzések felhasználása, integrálása még számos kiaknázatlan lehetőséget rejt magában.

3 A vizsgálat

3.1 A vizsgálati anyag

Vizsgálatunk nyelvi anyagát Stohl Andrással, a neves magyar színésszel készült interjúk alkotják, melyek kutatási célból történő felhasználásához a színész hozzájárult. 2010 májusában a színész személyi sérüléssel járó közúti balesetet okozott. A balesetet követő vizsgálat során vérében a megengedettnél nagyobb mértékű alkoholszintet, valamint kábító hatású anyagot találtak. A színészt – aki 2002-ben már egyszer ittasan balesetet okozott – tíz hónap szabadságvesztésre ítélték, amelyből ötöt kellett letöltenie. Két interjúrészletet hasonlítottuk össze. Az egyik a börtönbe vonulást megelőzően készült, és annak elbeszélését tartalmazza, mi történt a színésszel közvetlenül a baleset után. A másik interjúrészlet a letöltött büntetést követően egy „lakástalkshowban” készült.

3.2 Módszer és eredmények

3.2.1 A fonetikai paraméterek vizsgálata

Az érzelmi állapotok fonetikai paraméterekre gyakorolt feltételezett hatását részben Scherer tanulmányának felhasználásával [13], korábbi vizsgálataink alapján tanulmányoztuk. [10, 12] A lelkiállapot-változásokhoz kapcsolódó, feltételezett akusztikai változásokat az 1. táblázat tartalmazza.

Scherer tanulmánya összefoglalta a fonetikai paraméterek és az érzelmi állapotok közötti kapcsolatot vizsgáló több évtizedre visszatekintő kutatásokat. Nemcsak összegezte a harminckilenc korábbi tanulmány tapasztalatait, de egységes fogalmi keret szerint rendszerezte, mivel a tanulmányok az érzelmi állapotok címkézésére más-más fogalmat használtak.

Az interjúrészletek akusztikai változásait a Praat [1] fonetikai programmal vizsgáltuk, amit az Amszterdami Egyetemen fejlesztettek ki.

1. táblázat: A lelkiállapot-változásokhoz és a közlő pillanatnyi lelkiállapot-változásához kapcsolódó, feltételezett akusztikai változások

	Artikulációs tempo	Hangerő	Hangerő-intervallum	Beszédszakasz hossza	Szünet hossza
Élvezet/boldogság	csökken	csökken	csökken/=	-	-
Jókedv/öröm	nő	csökken/nő	nő	rövid	rövid
Nemtetszés/undor	-	nő	-	?	?
Megvetés/lenézés	-	nő	-	?	?
Szomorúság/levertség	nő	csökken/nő	csökken	-	-
Bánat/kétségbeesés	nő	nő	-	rövid	rövid
Szorongás/aggodalom	-	nő	-	-	-
Félelem/rettegés	nő!	nő!	nő	rövid	rövid
Ingerültség/hideg düh	-	nő!	nő	-	-
Órjöngés/forró düh	csökken	nő!	nő	rövid	rövid
Unalom/közömbösség	-	csökken/nő	-	-	-
Szégyen/bűntudat	-	nő	-	-	-

A „!” jel megnövekedett erejű változást jósol.

3.2.2 A magabiztosság-dominancia és a krízishelyzet skálázása, a magabiztosság-krízis index

Caplan meghatározása szerint a krízis olyan lelkiállapot, amely külső események hatására alakul ki, amikor az egyének olyan problémákkal találják magukat szemben, amelyek mindennél fontosabbá válnak számukra, és amelyeket sem elkerülni, sem pedig a szokásos eszközökkel megoldani nem tudnak. [2] A krízishelyzetek a meghatározás alapján igen sokfélék lehetnek: közeli hozzátartozó elvesztése, baleset, válás, szakítás, munkahely elvesztése stb.

A krízishelyzet vizsgálatánál figyelembe kell vennünk annak időbeli elhúzódását, illetve feldolgozásának időtartamát is. A krízishelyzet feldolgozásával, kihatásainak elmúlásával, illetve azok kezelhetővé válásával a krízishelyzetre utaló jelek a közlő elbeszélésében jelentősen csökkenhetnek, amiből már legfeljebb a krízis feldolgozott-ságának mértékére tudunk következtetni.

A magabiztosság és a krízis nyelvi markereinek vizsgálatával kifejlesztett magabiztosság-krízis indexet Shakespeare Lear monológjainak vizsgálatához használtuk fel először. [10, 12] A Stohl András-sal készült interjúrészletek ennek a módszernek a felhasználásával kerültek elemzésre. Az eljárás lefolytatása nemcsak a korábbi vizsgálat megismétlését jelentette, hanem az indexhez felhasznált nyelvi tartalmi elemek, illetve fonetikai paraméterek érvényességének vizsgálatát is. Az indexhez felhasznált

paramétereken kívül módszertani kérdésekkel is kellett foglalkozni. A beszélgetések-nél számolni kell azzal, hogy a beszélgetőpartnerek időnként hangosan helyeselhetnek, közbevághatnak, ami a vizsgált beszédszakaszok akusztikai jellemzőinek mérését megnehezíti. Ennek kezelésére külön módszert dolgoztunk ki. Az index kiszámításához, a korábbi vizsgálatoknak megfelelően, hat arányszámot használtunk fel, melyek értékét egymással összeadtuk [10, 12]:

1. A kettő másodperc alatti beszédszakaszok száma osztva a vizsgált szöveg szószámával – rövid beszédszakaszok.
2. A hangerőcsúcsokat tartalmazó beszédszakaszok száma osztva a vizsgált szöveg szószámával. (Ebbe a kategóriába tartozik minden nyolcvan dB-t meghaladó beszédszakasz, de a megnyilatkozótól függően ennek mértéke a beszélőhöz mérten csökkenthető.) – Magas hangerő.
3. Az alacsony hangerő-intervallumokat tartalmazó beszédszakaszok száma (amelyek nem haladják meg a húsz dB-t) osztva a vizsgált szöveg szószámával – monoton beszéd.
4. A szelf-referenciára vonatkozó szavak száma osztva a vizsgált szöveg szószámával – szelf-referencia.
5. A tagadásra vonatkozó szavak száma osztva a vizsgált szöveg szószámával – tagadás.
6. Negatív korrekciós index: a mi-referenciára vonatkozó szavak száma osztva a vizsgált szöveg szószámával, negatív előjellel – mi-referencia.

Az interjúrészetek vizsgálata technikailag nem okozott nehézséget, mert csak a lakástalkshowban elhangzott interjúrészen van egy olyan beszédszakasz, ahol a beszélgetőpartner az érdeklődés fenntartásának jelzésére szolgáló közbevetést tesz, ugyanakkor olyan általános eljárást kellett találni ennek a problémának a kezelésére, amely alkalmas arra, hogy kezelje a közbevetésekkel, közbeszólásokkal, megakasztásokkal terhelt beszédszakaszokat. Általános szabályként, ha a közbevetés, helyeslés nem akasztja meg a beszélőt, akkor a beszélgetőpartner megszólalásával „terhelt” rész hangerőcsúcsát és hangerőminimumát összehasonlítjuk a beszédszakasz hangerőcsúcsával, illetve hangerőminimumával. Amennyiben a hangerőcsúcs, illetve a hangerőminimum nem éri el a beszédszakaszét, akkor a közbevetés fonetikai paraméterei nem befolyásolják a magabiztosság-krízis indexhez vizsgált hangerőcsúcsot, illetve hangerő-intervallumot, így ebben az esetben a párhuzamos megszólalás nem befolyásolja a vizsgálati eredményeket. Ha a közbevetés tartalmazza a beszédszakasz valamelyik vizsgált kiugró értékét, akkor azt az adott paraméterre, paraméterekre célszerű figyelmen kívül hagyni.

3.2.3 A magabiztosság-krízis indexszel kapott eredmények

A kapott eredmények azt mutatták, hogy – bár feltételezhető, hogy a színész élete a szabadulást követően sem volt stresszmentes – a magabiztosság-krízis indexszel nyert eredményekkel a krízishelyzet egyértelműen kimutatható. Bár a hangfelvétel nem közvetlenül a kritikus életeseményt követően készült, egy olyan lélektani helyzetben adott számot a színész a történetekről, amelyre az autóbalesettel összefüggésben kizs-

bott börtönbüntetés letöltését megelőzően került sor, tehát közvetlen összefüggésbe hozható a krízishelyzetet kiváltó életeseménnyel. A kapott eredményeket összehasonlítottuk a Lear királynál nyert eredményekkel. Azt tapasztaltuk, hogy Lear esetében sokkal nagyobb volt krízishelyzetben az index értéke, ami egyértelműen annak tulajdonítható, hogy Lear esetében egy olyan szélsőséges krízishelyzetről beszélhetünk, ahonnan már nincs tovább: elvesztette a lányait, a sorscsapások következtében elméje erősen megbomlott, és koránál fogva esélye sincs arra, hogy új életet kezdjen. Összehasonlítottuk a „magabiztos megnyilatkozásokat” is. Ebben az esetben azt tapasztaltuk, hogy a színésznél magasabb az index értéke. A kapott eredmény alapján feltételezhető, hogy továbbra is stresszes az élete, de az eredmény nem olyan értékű, hogy abból krízishelyzetre lehetne következtetni. Az index értéke tehát valóban egy skálán helyezhető el, amely összefüggésben áll a krízishelyzet, illetve a magabiztosság mértékével. Vizsgálatunk során az indexhez használt paraméterek használhatóságát is ellenőriztük. Azt tapasztaltuk, hogy korábbi alapvetéseink helytállóak, és az index meghatározása nem szorul komoly kiigazításra. Az index segítségével kapott eredményeket a 2. táblázat mutatja.

2. táblázat: A magabiztosság-krízis index kiszámítása a hat felhasznált mérőszám alapján, Stohl Andrásnál és a Lear monológokban

Mérőszámok	1	2	3	4	5	6	Összesen
Stohl András – lakástalkshow	0,0893	0,0000	0,0000	0,0893	0,0476	-0,0119	0,2143
Stohl András – krízisinterjú	0,2010	0,0637	0,0392	0,0490	0,0098	0,0000	0,3627
Lear első monológja	0,0540	0,0270	0,0135	0,0000	0,0135	-0,2162	-0,1082
Lear utolsó monológja	0,3200	0,2533	0,1333	0,1200	0,0133	0,0000	0,8399

A táblázat adataiból látszik, hogy a Stohl Andrásal készített „krízisinterjú” magabiztosság-krízis index értéke közel hetven százalékkal nagyobb, mint a lakástalkshownál kapott érték. Ez az eltérés annak fényében különösen jelentős, hogy a lakástalkshow MBK-indexe eleve nem olyan alacsony, és a szelf-referenciára vonatkozó érték nemcsak hogy magas, de jócskán meghaladja a krízisinterjúnál tapasztaltat. Ennek egyértelműen az az oka, hogy a kiválasztott interjúrészletben a színész arról beszél, hogy milyennek látják őt az emberek, illetve ő milyennek látja magát, tehát a téma önmagában is feltételezi a nagyobb szelf-referencia használatot. Az egyes szám első személy használata csak valószínűsítheti a krízist, és annak is csak az egyik eleme. Az indexnél a felhasznált elemek együttes értékéből lehet következtetni a közlő lelkiállapotára, és még ha lehetnek is kilengések egy-egy értékben a végeredmény alapján jó eséllyel következtethetünk a közlő lelkiállapotára. A másik olyan érték, ami meghaladja a krízisinterjúnál mértet, a tagadás, illetve a tagadózavak nagy arányú használata, amely nélkül a lakástalkshowban mért eredmény a krízisinterjúnak kevesebb mint fele lenne. Lényegében a tagadásnál kapott mérőszámmal lépi át

az index azt a határt, ami alapján feltételezhető, hogy a színész élete nem mentes a stressztől, de krízishelyzetről nem beszélhetünk.

A magabiztosság-krízis index kiszámításánál a Lear monológok vizsgálatánál felhasznált módszert használtuk fel a következőképpen [10, 12]:

A fonetikai paraméterek vizsgálatánál a kiválasztott beszédszakaszok számát elosztottuk a vizsgált szöveg szószámával, mert úgy tekintettük, mintha ezen beszédszakaszok mindegyikében kijelöltünk volna egy szót. Ha egy beszédszakaszban több, a vizsgálatnak megfelelő fonetikai paraméter is megjelent, akkor úgy tekintettük, a beszédszakasz szószámától függetlenül, mintha egy másik szót is megjelöltünk volna benne. Ezt a módszert azért alkalmaztuk, mert ha a teljes beszédszakaszt kijelöljük, akkor az olyan lett volna, mintha a kiválasztott szöveg beszédszakaszainak átlagos szószámát jelöltük volna ki benne (ráadásul annyiszor, ahány vizsgált paraméternek a beszédszakasz megfelel). Ez azonban olyan aránytalanságot idéz elő, ami lehetetlenné teszi a fonetikai és a nyelvi paraméterek összeillesztését, mivel a fonetikai paraméterek mérőszámát a hozzájuk képest alacsony értékű nyelvi paraméterek lényegesen nem befolyásolhatnák.

A kettő másodperc alatti beszédszakaszok számának relatív gyakoriságából következtethetünk a közlő gondolatainak összetettségére, arra, hogy az adott helyzettel kapcsolatban milyen korábban konstruált sémával rendelkezik, mekkora a fájdalma. A kiegyensúlyozott megnyilatkozásokban is előfordulhatnak rövidebb beszédszakaszok, de krízishelyzetben jóval nagyobb lehet az előfordulási gyakoriságuk, mivel a helyzet újdonságértékéből adódóan a válaszreakció kevésbé automatikus.

A hangerőcsúcsok a krízishelyzetek fontos indikátorai. Ahogy az 1. táblázatban már ismertetésre került, bánat/kétségbeesés, szorongás/aggodalom és szégyen/bűntudat esetén növekszik a hangerő; félelem/rettegés, ingerültség/hideg düh és őrgöngés/forró düh esetén pedig fokozottan nő.

Az alacsony hangerő-intervallumok gyakorisága egyfajta monotonitást ad a megnyilatkozásnak, amely az erő és a magabiztosság hiányára, rossz lelkiállapatra utalhat.

A szelf-referencia és a tagadás előfordulási gyakoriságának vizsgálatával Pennebaker és Ireland [9], valamint László és munkatársai [4] is foglalkoztak. Az egyes szám első személyű névmások, illetve a személyragok relatív előfordulási gyakoriságát vizsgálták. A túlzott énre utalás a befelé fordulás jele, míg a 'mi'-re utalás a mások irányába való nyitást fejezi ki. Patológiás esetben a magas én-referencia kapcsolatba hozható a depresszióval, a szuicid tendenciákkal. A tagadás pszichodinamikai szempontból az egészséges emberi környezethez és morális mércékhez való alkalmazkodás zavaraira, illetve a világ értéktelenítésére, a destrukcióra és öndestrukcióra való hajlamra utalhat. [3] Krízishelyzetben problémás a megváltozott környezethez való alkalmazkodás, fokozottan fordulhat elő tagadás az elbeszélésben.

A mi-referencia a magabiztosság-krízis index negatív korrekciós mérőszáma, mivel a mi-referencia relatív gyakorisága az indexnél használt többi változóval szemben ellentétes irányú hatást mér. Ezenkívül ennek a változónak a negatív értéke jelentősen csökkentheti a „véletlenszerűen” a megnyilatkozásba került, vizsgált paraméterek relatív előfordulási gyakoriságának értékét, az erőteljes krízisnél kapott eredményeket viszont nem, vagy elhanyagolható mértékben befolyásolja.

4 Összegzés

Tanulmányunk előszóban elhangzó, spontán megnyilatkozásokban vizsgálta a krízishelyzetet, a szöveg nyelvi tartalmi elemeinek és fonetikai struktúrájának párhuzamos tanulmányozásával. A megnyilatkozásokat a magabiztosság-krízis index segítségével vizsgáltuk. Célunk nemcsak az index használhatóságának ellenőrzése, pontosítása volt, hanem egy olyan új szemlélet meghonosítására is kísérletet tettünk, amely integrálja a tudományos narratív pszichológiai tartalomelemzést és a szöveg fonetikai jegyeinek vizsgálatát. Fontos hangsúlyozni, hogy a magabiztosság-krízis indexszel lefolytatott vizsgálat nem az egyetlen módja a két vizsgálati módszer összekapcsolásának, csupán egyik lehetséges módszere, amelyet a szemlélet meghonosításával remélhetőleg más típusú vizsgálatok is követnek majd.

Az új szemléletmód a tudományos narratív pszichológia és a fonetikai vizsgálatok korábban felhalmozott tudásanyagára épít, figyelembe véve ezeknek a területeknek új kutatási eredményekkel való gazdagodását, illetve gazdagítását is. A két terület összekapcsolását ahhoz lehetne hasonlítani, amikor Puskás Tivadar feltalálta a telefonközpontot: az addig felhalmozódott ismereteket integrálta olyan módon, hogy egy új struktúrát alakított ki, és az új szemlélettel az akkori lehetőségeket a korábbihoz képest jelentősen megnövelte.

A tudományos narratív pszichológia már nemcsak a szavak és témák szintjén vizsgálja az elbeszélések pszichológiai jelentéseit, hanem a narratívum szintjén is. Olyan narratív minőségek mentén vizsgálja a pszichológiai jelentéseket, mint a struktúra, a szervezettség, a perspektíva, az időviszonyok és a koherencia. [8] Ezzel már eleve vizsgálja a történetek nyelv feletti tartalmát is. Amikor tehát a megnyilatkozás fonetikai struktúráját vizsgáljuk, lényegében a tudományos narratív pszichológia elméleti keretein belül maradunk, csupán annak korábbi eszköztárát bővítjük.

Összehasonlítottuk az indexszel kapott eredményeket a Lear monológok esetében a színész, illetve drámaíró modellálta helyzetben, valamint Stohl András spontán megnyilatkozásaiban, mind a magabiztosság, mind pedig a krízishelyzet esetében. Az index értéke jelentős eltérést mutatott krízishelyzetben a „hétköznapi” beszédhelyzetekhez képest, mind a színész modellálta helyzetekben, mind pedig a spontán megszólalásoknál. Összehasonlítottuk a két megnyilatkozónál kapott értékeket is, amelyek mind a magabiztosság, mind pedig a krízishelyzet esetében eltértek egymástól, de mindkét esetben a két pólus „megfelelő” oldalán helyezkedtek el. Az index értéke tehát egy skálán helyezhető el, amelyből nemcsak a közlő krízishelyzetére, illetve magabiztosságára következtethetünk jó eséllyel, hanem annak mértékére, illetve feldolgozottságára is.

A fonetikai struktúra vizsgálatának elsődleges célja a tudományos narratív pszichológiai eljárás eredményeinek gazdagítása, illetve pontosítása volt előszóban is elhangzó megnyilatkozásoknál. A két vizsgálati módszer összekapcsolása a magabiztosság-krízis indexben – amely a két párhuzamos, de egymással meg nem feleltethető struktúrát vizsgálja – eredményesnek bizonyult, és igazolta a fonetikai struktúra vizsgálatának létjogosultságát a narratív pszichológiai tartalomelemzésekben. A megnyilatkozások nyelvi tartalmi elemeinek és fonetikai jegyeinek párhuzamos vizsgálatát meghonosító szemlélet alapja lehet egy *összetett tudományos narratív pszichológiai eljárás* alkalmazásának, amely remélhetőleg más kutatók figyelmét is felhívja az új

vizsgálati lehetőségekre, és új tanulmányok születnek majd ennek az eljárásnak, illetve ennek a szemléletmódnak a segítségével!

Hivatkozások

1. Boersma, P., Weenink, D.: Praat: Doing phonetics by computer [computer program]. Forrás: <http://www.praat.org/> (2013)
2. Caplan, G.: Principles of preventive psychiatry. New York, Basic Books (1964)
3. Hargitai, R. Naszódi, M., Kis, B., Nagy, L., Bóna, A., László, J.: A depresszív dinamika nyelvi markerei az én-elbeszélésekben. A LAS VERTIKUM tagadás és szelfreferencia modulja. Pszichológia, 2 (2005) 181–199
4. László J.: Előszó. Forrás: László J., Thomka B. (szerk.): Narratív pszichológia. Narratívák 5. Budapest, Kijarat Kiadó (2001) 7–15
5. László, J.: Narratív pszichológia. Pszichológia, 28, 4 (2008) 301–317
6. László, J.: The science of stories.: An introduction to narrative psychology. London; New York: Routledge (2008)
7. László, J.: Történelemtörténetek – Bevezetés a narratív pszichológiába. Budapest, Akadémiai Kiadó (2012)
8. László, J., Ehmann, B., Péley, B., Pólya, T.: A narratív pszichológiai tartalomelemzés: elméleti alapvetés és első eredmények. Forrás: Pszichológia, 20. évfolyam, 4. szám (2000) 367–390
9. Pennebaker, J. W., Ireland, M.: Analyzing Words to Understanding. In: Jan Auracher, William van Peer (Eds.): New Beginnings to Literary Studies. Cambridge Scholar Publishing (2008) 24–48
10. Puskás L.: Paralingvisztikai jegyek a narratív pszichológiai tartalomelemzésben: a magabiztosság-krízis skála. Forrás: Takács A., Vincze V. (szerk.): VIII. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia. Szegedi Tudományegyetem, Informatikai Tanszékcsoport. (JATE Press) Szeged (2011)
11. Puskás, L., Karsai, B.: A New Method in Narrative Psychology. In: Cognition and Interpretation. Pécs Studies in Psychology. Edited by Beatrix Lábadi. PTE BTK Pszichológiai Intézet (2008)
12. Puskás, L., László, J., Fülöp, É.: Lear király lelkiállapot-változása első és utolsó monológjának szövegbeli és akusztikai jegyei alapján. Pszichológia 2012/2
13. Scherer, K. R.: Vocal affect expression: A review and a model for future research. Psychological Bulletin, 99 (1986) 143–165. Magyarul: Vokális érzelemkifejezés. Áttekin-tés és egy modell az eljövendő kutatásokhoz. Fordította: Bodor Péter. Forrás: Barkóczi I., Séra L. (szerk.): Érzelmek és érzelemelméletek. Budapest, Tankönyvkiadó (1989)
14. Silberztein, M.: NooJ manual. Forrás: <http://www.nooj4nlp.net> (2003)